

Bölüm 1

Sosyolojide Din Tartışmaları Sosyolojiden Hemen Önce; Tanrısal Akıl Yerine Doğal Akıl

Erdi AKSAKAL¹

Toplum üzerine düşünmek, fikirler üretmek ve çıkarımlarda bulunmak, sosyoloji gibi bir bilmin en büyük amaçlarından biri olsa da insanoglunun içinde yaşadığı toplum üzerine düşünmesi ve fikirler üretmesi için sosyolojinin doğuşunu beklemediği açıktır. Antik Yunandan Orta Çağa ve Rönesans ve Reform süreçlerini de dikkate aldığımızda topluluk üzerine düşünme evrelerini açığa çıkarabiliriz. Ancak özellikle 18. Yüzyıl aydınlanma dönemi, 19. Yüzyılda bilim olarak ortaya çıkan sosyoloji için en zengin dönem olarak kabul edilmelidir. Bu dönem, dönem öncesi tüm toplum ile ilgili düşünceler tarihinin bir birikintisi ve malzemeler toplamıdır. Aydınlanma dönemi normatif bilgi üretme, siyaset ağırlıklı dil kullanma ve doğru ve iyi olana yönelik yorumlar yapma gibi bir takım özelliklere sahiptir. Ancak sosyoloji öncesi en zengin dönem olma özelliğine sahiptir.

Tanrısal hukuk ve tanrısal aklın yerine doğal hak ve doğal hukukun yerleştiği Aydınlanma felsefesi özellikle üç kavram etrafında şekillenmiştir. Akıl, birey ve ilerleme üçlüsü etrafında geleneksellikten modernliğe geçiş sürecini hızlandıran aydınlanma dönemi, evrensel akla dayanan düşüncenin ürünü olan genel yararı ön plana alma eğilimi taşımaktadır.² Özellikle kut-sallaştırılmış bireyin doğaya hükmetme miti, Aydınlanma dönemi filozoflarının akılcılığı ve din karşıtlığını ön plana aldığı

¹ Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, erdiakakal@atauni.edu.tr

² Murat Sarıca, *Siyasi Düşünce Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1996, 91.

Kaynakça

- Arslantürk Zeki, Tayfun Amman, *Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.
- Aron Raymond, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri* (Çev. Korkmaz Alemdar) Bilgi Yayınları, Ankara 1994.
- Ay M. Emin, “Çocuk ve Din Eğitimi”, *Yeni Dünya Dergisi*, Y. I, S.2, Kasım 1993.
- Aydın Selçuk, *Modernleşme*, Kamu Yönetimi Ansiklopedisi içinde, editörler: Yasemin Mamur Işıklı, Esmeray Alacadağlı, Astana Yayınları, Ankara 2018.
- Berger Peter, *Dinin Sosyal Gerçekliği*, Çev: Ali Coskun, İnsan Yayınları, İstanbul 1993.
- Bozkurt Veysel, *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller: Kavramlar, Kurumlar* (13. Baskı), Ekin yayınları, Bursa 2017.
- Callinicos Alex, *Toplum Kuramı -Tarihsel Bir Bakış-* (Çev. Yasemin Tezgiden) İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Cevzici, Ahmet, *Aydınlanma Felsefesi Tarihi*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2002.
- Cipriani Roberto, *Din Sosyolojisi*, Haz: Ali Coşkun, Rağbet Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Çelebi Nilgün, *Sosyoloji Notları*, Anı Yayıncılık, Ankara 2007.
- Çiğdem, Ahmet, *Aydınlanma Düşüncesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Cüceloğlu Doğan, *İçimizdeki Çocuk*, İstanbul 1993.
- Davis Winston, *Din Sosyolojisi*, Çev: İhsan Çapcıoğlu, *AüiFD XL V (2004)*, sayı II, s. 231.308.
- Demir, Ömer, Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Diderot, *Ansiklopedi ya da Bilimler Sanatlar ve Zanaatlar Açıklamalı Sözlüğü*, çev: Selahattin Hilav, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- Dunn, Charles W. & J. David Woodard, *American Conservatism From Burke to Bush*. London: Madison Books, 1991.
- Durkheim Emile, *Dinsel Hayatın İlkeli Biçimleri*, çev: Fuat Aydın, Eskiyeni Yayınları, İstanbul 1961.
- Fichter Joseph, *Sosyoloji Nedir*, Çev: Nilgün Çelebi, Atilla Kitabevi, Ankara 1994.
- Giddens Anthony, *Sosyoloji*, Çev. Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ayraç Yayınları, Ankara 2000.
- Goodwin Glenn, Joseph Scimecca, *Klasik Sosyolojik Teori, Sosyolojinin Vaadinin Yeniden Keşfi*, Say Yayınları, İstanbul 2015.
- Gökalp Ziya, *Makaleler IX*, Hz. Şevket Beysanoğlu, İstanbul 1978.
- Gökçe, *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*, Aile Yazıları I, (Derl: B.Dikeçligil ve A.Çiğdem), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi No: 5/1. Ankara 1990.
- Göze Ayferi, *Liberal Marxiste Faşist Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009.

- Halstead Mark, *Din Eğitimi*, Çeviren: Abdulkadir Çekin, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2013 | Cilt.2, Sayı: 3 – Volume. 2, Issue: 3.
- Hobbes Thomas, *The English Works of Thomas Hobbes*, (Volume I), Scientia Verlag Aalen, Germany, 1966.
- Hobbes Thomas, *Leviathan*, çev. Semih Lim Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992.
- Karaca Nuray, *Pozitivizmin Erken Cumhuriyet Dönemine Etkisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2008.
- Kızılçelik Sezgin, *Sosyoloji Teorileri 1*, Yunus Emre Yayıncılık, Konya 1994.
- Malinowski Bronislaw, *Büyük, Bilim ve Din*, Çev: Saadet Özkal, Kabalıcı Yayınları, İstanbul 2000.
- Marx Karl, *Toplumbilimsel Yazılar: Seçme Metinler*, Der: Tom Bottomore, çev: Özer Ozankaya, Zem Yayınları, İstanbul 2005.
- Marx Karl, *1844 El Yazmaları*, Çev. Murat Belge, Birikim Yayınları, İstanbul 2000.
- Mehmetoğlu Yurdagül, “*Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Gelişimi*”, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2003.
- Meriç Cemil, *Mağaradakiler*, Ötiken Neşriyat, İstanbul 1978.
- Meriç Cemil, *Saint Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- Mollaer Fırat, *Muhafazakârlığın İki Yüzü*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.
- Nispet Robert, *Muhafazakârlık* (çev. Erol Mutlu). İçinde: Bottomore-Nisbet (ed.), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, V Yay, Ankara 1990.
- Oğuzlu Tarık, *Liberalizm, Uluslararası İlişkilere Giriş Tarih, Teori, Kavram ve Konular*, Editörler: Şaban Kardaş ve Ali Balcı, Küre Yayınları, İstanbul 2014.
- Özben Mevlüt, *Kutsallıkların Ölümçül Sıçrayışı, Yapay Kutsallıklar*, Kadım Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Özipek Berat, *Muhafazakârlık, Akıl, Toplum, Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- Sarıca, Murat, *Siyasi Düşünce Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996.
- Raymond Aron, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev: Korkmaz Alemdar, Bilgi Yayınları, İstanbul 1986.
- Ritzer George, *Klasik Sosyoloji Kuramları* (Çev. Himmet Hülür), De Ki Yayınları, Ankara 2013.
- Richter Rudolf, *Sosyolojik Paradigmalar: Klasik ve Modern Sosyoloji Anlayışlarına Giriş*, Çev. Necmeddin Doğan, Küre Yayınları, İstanbul 2012.
- Rousseau Jean-Jacques, *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, çev. Rasih Nuri İleri, Say Yayınları, İstanbul 1990.
- San Coşkun, *Max Weber 'de Hukukun ve Meşru Otoritenin Sosyolojik Analizi*, Ankara İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 1971.

- Slatery Martin, *Sosyolojide Temel Fikirler*, Haz; Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz, Sentez Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Swingewood Alan, *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi* (Çev. Osman Akınbay), Agorakitaplığı, Ankara 1998.
- Tablamacıoğlu Mehmet, *Din Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1975.
- Turner, Jonathan H. ve diğerleri, *Sosyolojik Teorinin Oluşumu* (Çev. Ümit Tatlıcan), Sentez Yayınları, İstanbul 2010.
- Ural Şafak, *Pozitivist Felsefe*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1986.
- Ünsaldı Levent, Ercan Geçgin, *Sosyoloji Tarihi, Türkiye’de ve Dünyada*, Heretik Yayıncılık, Ankara 2014.
- Yavuzer Haluk, *Ana-Baba ve Çocuk*, İstanbul 1986.
- Yayla Atilla, *Liberalizm*, Turhan Kitabevi, Ankara 1992.
- Weber Max, *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, çev: Zeynep Aruoba, Hil Yayınları, İstanbul 1997.